

BOEREN

het probleem of de oplossing?

Hoe dan?

Er speelt veel op het platteland, met een hoofdrol voor de landbouw: bodemdaling, stikstofproblemen, klimaatverandering, afname van biodiversiteit. Al gauw klinkt dan de roep om sanering van de landbouw. Zijn de boeren het probleem, of kunnen ze ook de oplossing zijn?

Volgens Sjaak Hoogendoorn, scheidend voorzitter van Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land & Dijken, zijn boeren het beide. Het goede nieuws is dat ze aan de knoppen kunnen draaien om de oplossing dichterbij te brengen. We staan aan het begin van een transitie in de landbouw, stelt Hoogendoorn. Op een minisymposium op 23 januari in Broek in Waterland schetste hij zijn ideeën over hoe die transitie een succes kan worden.

Alex Datema (BoerenNatuur), Wilco Brouwer de Koning (LTO) en Teo Wams (Natuurmonumenten) reageerden op zijn visie.

Minisymposium

23 januari 2020, Broek in Waterland

– verslag –

“De verandering gaat komen van onderaf”

Een nieuw landbouwsysteem

Bij zijn afscheid als voorzitter van Water, Land & Dijken legde Sjaak Hoogendoorn de vraag op tafel: hoe gaan we verder met ons landbouwsysteem en wat is de rol van boeren daarin? Het is duidelijk dat het huidige systeem aanloopt tegen grenzen. De bodem heeft last van verdichting, de biodiversiteit neemt af en de afhankelijkheid van kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen is groot. Ook is de kostprijs te hoog geworden terwijl de opbrengst niet meesteeg. Het is hoog tijd om het anders te gaan doen.

Van maximaal naar optimaal

Sjaak Hoogendoorn pleit ervoor het landbouwsysteem op een nieuwe leest te schoeien, niet gericht op de maximale maar op een optimale productie. Landbouw waarbij de natuur helpt de goede

balans te vinden. Landbouw met een gezonde bodem als basis, die gebruik maakt van eigen ‘rijkdommen’, zoals eigen ruwvoer en eigen dierlijke mest. Landbouw met aandacht voor biodiversiteit omdat ze daar zelf veel profijt van kan hebben, en niet omdat fanatieke ecologen dat roepen.

Vooruit

Maar hoe gaan we dat doen? Zo’n omslag is een forse uitdaging, want het huidige systeem zit diep in de vezels van onze samenleving. Het kan misschien voelen als achteruitgaan, maar dat is het zeker niet, meent Sjaak Hoogendoorn. Hij ziet dat de behoefte aan een gezonde leefomgeving, gezond voedsel en ontspanning ‘om de hoek’ groter is dan ooit. En dat er voor de omslag veel geld beschikbaar kan zijn. Ook de techniek en innovaties helpen ons

vooruit, met robotica voor teelttechnieken, stal-innovaties en strokenteelt als voorbeelden.

Van onderaf

Goed nieuws is dat de boeren zelf ‘aan de knoppen kunnen draaien’ voor de omslag. Misschien ook wel *moeten* draaien, want de verandering zal niet komen van de politiek, maar van onderaf. De politiek kan wél worden verleid om de omslag mogelijk te maken. Het betekent samen heldere keuzes maken, en de juiste prikkels en stimulansen invoeren om de goede kant op te gaan. Dat vraagt om krachtige bestuurders die durven te kiezen, en bovenal: die het gesprek aangaan.

Succesfactoren

Sjaak Hoogendoorn ziet meerdere succesfactoren voor de gewenste omslag. Hij zette ze om in een tienpuntenplan: tien concrete acties om de komende jaren gezamenlijk aan te werken. De collectieven kunnen hierin een belangrijke rol spelen. Zij hebben veel praktijk- en gebiedskennis én veel draagvlak bij boeren. Dat draagvlak is cruciaal, want boeren zijn onderdeel van het probleem, maar vooral ook van de oplossing.

>> *het tienpuntenplan vindt u op de volgende pagina.*

Foto: Bert Hartman | Fier door Hartman

BOEREN het probleem of de oplossing? Hoe dan?

Van maximale productie naar optimale productie: een tienpuntenplan

1. Denk in een kringloop op Noord-West Europees niveau

Op Europees niveau (incl. Oekraïne) kunnen we meer inzetten op eiwitgewassen en lokale teelt van veevoer, en dus flinke vermindering van de import van veevoer. Maak maximaal gebruik van rest- en afvalstromen uit de voedingsindustrie en van consumenten. Werk als veehouderij en akkerbouw samen.

2. Kies voor het hogere segment consumenten

Veel consumenten in de driehoek Londen, Parijs en Berlijn willen betalen voor toegevoegde waarde. Richt je vooral op deze groep. De uitdaging is te zorgen voor hoogwaardige gezonde voedselproductie dichtbij de stad, met ruimte voor ontspanning en natuur. Nederland kan daarin een voorbeeld zijn.

3. Maak nieuw wettelijk kader

Zorg voor een nieuw wettelijk kader. Voor de eerste 10 jaar is een tweesporenbeleid een oplossing: nieuwe wet- en regelgeving voor bedrijven die natuurinclusieve kringlooplandbouw oppakken, naast bestaand beleid dat nog 10 jaar meeloopt voor bedrijven die werken binnen het huidige systeem.

4. Stuur op doelen

Maak beleid dat stuurt op doelen in plaats van voorschriften en maatregelen. Geef per thema, sector en gebied aan: hier willen we over 10, 20 en 30 jaar staan. Geef ondernemers daarbij de ruimte om de doelen te halen met hun eigen invulling.

5. Stel een transitiefonds in

Stel een transitiefonds in voor de eerste fase, want de overgangperiode naar een nieuw verdienmodel is kwetsbaar. Een transitiefonds van eerder 50 dan 5 miljard euro vanuit overheden en bedrijfsleven helpt om de eerste 10 tot 20 jaar te overbruggen. Dat is veel geld, maar om het in perspectief te zien: de land- en tuinbouw draagt jaarlijks voor 30 miljard bij aan de schatkist.

6. Stapel beloningen

Maak beloningen stapelbaar: die vanuit de markt, financiers en waterschappen en de betaling van bodem-, klimaat-, water- en natuurdiensten. Het kan ook een beloning zijn in de vorm van soepele vergunningverlening. Op deze manier kan elke speler bijdragen aan de omslag en wordt het verdienmodel sterker.

7. Faciliteer gebiedsgericht

Kies voor een gebiedsgerichte aanpak. De ontwikkeling van de landbouw moet aansluiten bij de waarden van het gebied. Het maken van een gebiedsgerichte aanpak is een grote uitdaging. Een goed proces vereist kennis en ervaring. Faciliteer deze gebiedsprocessen en investeer in een landelijk netwerk van onafhankelijke deskundigen om de processen te begeleiden.

8. Koester de collectieven

Koester de rol van de collectieven. Het zijn partijen met gebiedskennis en draagvlak bij boeren die de professionaliteit en capaciteit hebben om echt aan de slag te gaan. Niet alleen met

agrarisch natuurbeheer, maar ook met bodem-, water- en klimaatdiensten, en het zoeken naar oplossingen voor problemen zoals rond stikstof of bodemdaling.

9. Kies voor volwaardige samenwerking

Kies voor samenwerking, want we hebben elkaar hard nodig. Zonder een koe en een maaimachine van de boer wordt het natuurbeheer onbetaalbaar. Het vraagt om volwaardig partnerschap met langjarige overeenkomsten en een eerlijke beloning voor de boer. Dit kan nog beter.

10. Zorg voor kennisdeling

Zorg voor kennisdeling en ontwikkeling via pilots, proeftuinen en studieclubs, want boeren leren graag van boeren. Het jaagt innovatie aan en nieuwe ontwikkelingen kunnen worden uitgetest. Ook het onderwijs moet de omslag maken naar het denken in optimale productie in plaats van maximale productie.

Reacties op het tienpuntenplan

“Steek het tienpuntenplan vooral in je binnenzak en ga er zelf mee aan de slag”

Alex Datema

Voorzitter BoerenNatuur

“Ik onderschrijf de tien punten. Ze raken aan de vraag: hoe willen we dat Nederland er straks uitziet? Blijven we gericht op maximale winst of gaan we met elkaar werken aan een betere samenleving? De uitdaging ligt bij onszelf. Met het tienpuntenplan moeten we daarom niet naar Den Haag, maar zelf aan de slag. Er liggen veel kansen! Steek het tienpuntenplan dus in je binnenzak, en praat er met elkaar over wat we zelf kunnen doen.”

Foto's: Loeks Fotografie

“We hebben er ook de politiek bij nodig”

Wilco Brouwer de Koning

Bestuurslid LTO en melkveehouder

“Ik zie dat we dezelfde kant uit bewegen. Zo zijn we bij LTO bezig met ‘Eiwit van eigen bodem’ om de soya-import fors te verminderen, en met de Biodiversiteitsmonitor. Willen we tot andere verdienmodellen komen dan zal duurzaamheid beter betaald moeten worden. Daar hebben we de politiek wel bij nodig, want ook de consument uit het hogere segment heeft er nog maar beperkt geld voor over. Ik heb veel waardering voor Water, Land & Dijken als ondersteuner voor boeren en vooral als innovatieve speler in de sector.”

“We krijgen vast pittige discussies, maar laten we het samen gaan doen”

Teo Wams

Directeur natuurbeheer, Natuurmonumenten

“De omslag naar kringlooplandbouw gaan we samen doen. Dat levert vast pittige discussies op, maar zonder komen we niet vooruit. We moeten toe naar minder scheiding tussen landbouw en natuur, ze hebben elkaar veel te bieden. Biodiversiteit is niet alleen een prestatie van de landbouw voor de maatschappij, maar ook een belangrijke productiefactor. We kunnen dus veel voor elkaar betekenen. Laten we daarbij geen ‘lange tenen hebben’ maar vooral luisteren naar elkaars intenties. Ik zie hierin een mooie rol voor de collectieven; zij zijn een niet meer weg te denken partij.”

Over Water, Land & Dijken

Water, Land & Dijken zet zich in voor weidevogels, een aantrekkelijk landschap, schoon water en een gezonde bodem. We realiseren waardevolle plattelandsnatuur in samenhang met agrarisch ondernemerschap in ons werkgebied in de lijn Alkmaar-Hoorn en Zaandam-Amsterdam.

We zijn een echte uitvoeringsorganisatie. Met 500 boerenleden, 450 vrijwilligers, 6.600 hectare grond in natuurbeheer, en een deskundig team op het kantoor slaan we de brug tussen beleid en de praktijk.

Onze ambities voor 2020-2025

Ons [Beleidsplan 2020-2025](#) geeft aan op welke vijf thema's we ons de komende jaren richten:

1. Natuur en biodiversiteit

Een van onze doelen: over 5 jaar hebben ten minste 75% van onze leden maatregelen genomen op het bedrijf die biodiversiteit van het agrarisch gebied versterken, naast de maatregelen voor weidevogels of akkervogels.

2. Beleefbaar landschap

Een van onze doelen: over 5 jaar is ons project boerderijeducatie uitgebreid met een programma voor scholieren van middelbare scholen.

3. Water

Een van onze doelen: over 5 jaar is er 35 kilometer nieuwe natuurvriendelijke oevers aangelegd.

4. Bodem

Een van onze doelen: we ontwikkelen projecten gericht op duurzaam bodembeheer, bodemleven en bufferend vermogen van de bodem voor water, en voeren die uit.

5. Klimaat

Een van onze doelen: over 5 jaar heeft de overheid een realistisch beleid voor bodemdaling geformuleerd, met aandacht voor een rendabele agrarische bedrijfsvoering en behoud van het open veenweidelandschap met weidevogels en kruidenrijke graslanden.

**“We gaan op reis,
Water, Land & Dijken doet
graag mee als de verbindende
uitvoerder”**

Frank de Wit, nieuwe voorzitter
Water, Land & Dijken

Contact

info@waterlandendijken.nl
Twitter | Facebook | LinkedIn
T 0299 437 463
www.waterlandendijken.nl

